KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NIILO JÄÄSKINEN
esitatud 16. detsembril 2010 [1]

I. Sissejuhatus

1. Euroopa Kohtule esitati eelotsusetaotlus vaidluses ühelt poolt etniliselt päritolult poolakast [2] Leedu kodaniku Malgožata Runevič-Vardyni ja tema Poola kodanikust abikaasa Łukasz Paweł Wardyni ning teiselt poolt Vilniuse (Leedu) linnavalitsuse õigusosakonna perekonnaseisuregistrite talituse vahel, kuna viimane keeldus muutmast asjaomaste isikute ees- ja perekonnanimesid, nii nagu need on kantud selle talituse poolt neile väljastatud sünni- ja abielutunnistustele.

2. Kohaldatavates Leedu õigusnormides on ette nähtud, et füüsiliste isikute ees- ja perekonnanimed tuleb perekonnaseisuaktides transkribeerida [3] kujul, mis järgib riigikeelele omaseid õigekirjareegleid. Sellest tulenevalt on lubatud üksnes ladina tähtede kasutamine, jättes välja diakriitilised märgid, [4] ligatuurid [5] ja kõik muud ladina tähtedele tehtud kirjaviisi kohandused, mida kasutatakse teistes keeltes, kuid mida ei esine leedu keeles.

3. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas (Vilniuse

1 – Algkeel: prantsuse.

2 – M. Runevič-Vardyn väidab, et ta kuulub Leedus elava Poola kogukonna hulka, kes moodustab ligikaudu 7% elanikkonnast ja kes elab peamiselt Vilniuse linnas ja piirkonnas. Tema vanemad on nimelt Poola päritolu ja ta esitas mitme põlvkonnani tagasi ulatuvad dokumendid, mis annavad tunnistust tugevatest kultuurilistest, keelelistest ja emotsionaalsetest sidemetest Vilniuse maakonna Poola päritolu elanikkonnaga.

3 – Käesolev kohtuasi puudutab selliste ees- ja perekonnanimede transkriptsiooni, mis on kirjutatud ladina tähestikus, mitte transliteratsiooni kahest teisest tähestikust, mida kasutatakse Euroopa Liidu ametlikes keeltes, see tähendab kirillitsast ja kreeka tähestikust. Viimati nimetatud küsimuse kohta vt 30. märtsi 1993. aasta otsus kohtuasjas C-168/91: Konstantinidis (EKL 1993, lk I-1191).

4 – Diakriitik või diakriitiline märk on graafiline element, mida tarvitatakse paljudes ladina tähestikku kasutavates keeltes ja mis võib olla paigutatud tähe kohale, alla või kõrvale või läbi selle ning mis muudab tähe hääldust või isegi loob lisatähe. Näiteks saksa keeles treema „¨" nn *Umlaut*, mis lisatakse näiteks tähele „A", viitab selle tähe hääldus muutumisele, samas kui soome keeles on „Ä" iseseisev täht.

5 – Ligatuur seisneb kahe tähemärgi liitmises, mille tulemusel moodustub vaid üks uus tähemärk, mida võidakse, kuid ei pruugita pidada iseseisvaks täheks (näiteks „OE", millest saab „Œ").

1. ringkonnakohus) tekib küsimus, kas niisugused siseriiklikud õigusnormid on vastuolus nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ [6] (millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust) artikli 2 lõike 2 punkti b sätetega, mida ei ole veel kunagi eelotsuse menetluses tõlgendatud, või EÜ artiklitega 12 ja 18.

4. Euroopa Kohtu poole on juba pöördutud paljude eelotsuse küsimustega, mis käsitlevad Euroopa Liidu kodanike perekonnaseisu ja eelkõige nende perekonnanime. [7] Hiljutises kohtupraktikas asus kohus seisukohale, mis on küllaltki soodne isikute jaoks, kes on vaidlustanud perekonnanimede perekonnaseisuaktidesse kandmisega seotud halduspraktika. Käesolevas kohtuasjas palutakse Euroopa Kohtul peamiselt teha kindlaks, kas etnilisse vähemusse kuuluv isik või teise liikmesriigi kodanik võib tugineda liidu õigusele, selleks et kohustada liikmesriigi ametivõime kasutama tema emakeelt ning seda vastuolus selles riigis kehtivate konstitutsiooniliste põhimõtetega, mis kaitsevad riigikeelt.

5. Eelotsusetaotluse tulemusel ilmneb, et selles tõstatatud probleemid kutsuvad esile küllaltki tugevaid emotsioone nii põhikohtuasja pooltel kui ka asjassepuutuvatel liikmesriikidel. [8] On tõsi, et käesolev kohtuasi hõlmab delikaatseid ajaloolisi ja geopoliitilisi aspekte. Vilniuse maakond oli nimelt raske poliitilise konflikti toimumispaik kahe maailmasõja vahelisel ajal Euroopas ning selles maakonnas elava Poola päritolu rahvastiku saatus ei ole lakanud põhjustamast poliitilisi pingeid Leedu Vabariigi ja Poola Vabariigi vahel – kaks liikmesriiki, keda seob pikk ühine ajalugu aastatel 1386–1918 nii Poola-Leedu liidus kui ka Vene impeeriumis.

6. Ees- ja perekonnanimedel on märkimisväärne tähtsus nii isikute kui riikide jaoks. Isiku jaoks võivad tema nimi ja selle kirjapilt olla

6 – EÜT L 180, lk 22; ELT eriväljaanne 20/01, lk 23.

7 – Vt eespool viidatud kohtuotsus Konstantinidis; 2. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-148/02: Garcia Avello (EKL 2003, lk I-11613) ja 14. oktoobri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-353/06: Grunkin ja Paul (EKL 2008, lk I-7639). On veel teisigi kohtuasju, mis puudutasid perekonnaseisuaktis sünnikuupäeva transkriptsiooni, nagu kohtuasi C-336/94: Dafeki, milles tehti otsus 2. detsembril 1997 (EKL 1997, lk I-6761).

8 – Vt mh artikkel Inglise ajakirja *The Economist* 23. oktoobri 2010. aasta numbris ja artikkel 19. novembri 2010. aasta Soome päevalehes Helsingin Sanomat, mis käsitlevad Leedu Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheliste suhete halvenemist seoses Poola päritolu ees- ja perekonnanimede transkriptsiooniga Leedu perekonnaseisuaktides.

psühholoogilise või etnilise või isegi rahvusliku identiteedi oluline tegur. [9] Selle fenomeni näitena nimetan ma „võõramaist" päritolu perekonnanimede vabatahtlikku vahetamist, mis toimus massiliselt Soomes 20. sajandi alguses. Ajaloos on suuremal või vähemal määral rahvuslikud põhjused olnud ajendiks ka rahvusvähemuste või etniliste vähemuste perekonnanimede mitte enam vabatahtlikule, vaid sunduslikule vahetamisele, mis on toimunud mitmes Euroopa riigis, ning õigusnormidele, millega kehtestatakse kohustus kanda perekonnaseisuakti eesnimi vastavalt siseriiklikule versioonile, välistades võõrapärase kõla. Selles valdkonnas esinev isiklik vabadus on mitmes riigis piiratud ka viitega avaliku korra kaalutlustele. [10] Ees- ja perekonnanimede valdkonnas valitsev pinge üksikisiku huvide ja riigi huvide vahel on tajutav nii Euroopa Kohtu kui ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. [11]

II. Õiguslik raamistik

A. *Rahvusvaheline õigus*

1. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

7. Roomas 4. novembril 1950 alla kirjutatud konventsiooni (edaspidi „EIÕK") artikkel 8 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust.

2. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks."

9 – Euroopa Inimõiguste Kohus on seega kvalifitseerinud nime „isiku peamiseks individualiseerimise vahendiks ühiskonnas" (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 9. novembri 2010. aasta otsus kohtuasjas Losonci Rose ja Rose *vs.* Šveits, kaebus nr 664/06, punkt 51).

10 – Vt Kangas, U., *Ihmisen nimi [Isiku nimi]*, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki, 1991, lk 5, 6 ja 12.

11 – Nina Holst-Christensen märgib, et selliseid otsuseid nagu eespool viidatud kohtuotsus Grunkin ja Paul võib pidada liikmesriikide seisukohalt ärritavateks, kuid need annavad kodanikele võimaluse võidelda tülikate või iganenud siseriiklike õigusnormidega. Vt Holst-Christensen, N., „What's in a Name? – EU-retten som korrektionsfaktor i forhold til national navnelovgivning [Liidu õigus kui parandustegur nimesid reguleerivate siseriiklike õigusnormide puhul]", *Familieret og engagement – Hilsener til Svend Danielelsen*, Thomson Reuters Professional A/S, Kopenhaagen, 2009, lk 187–197.

2. ICCS konventsioon nr 14 perekonna- ja eesnimede kandmise kohta tsiviilregistritesse

8. Bernis 13. septembril 1973 rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni (International Commission on Civil Status, ICCS) egiidi all alla kirjutatud konventsioon perekonna- ja eesnimede kandmise kohta perekonnaseisuregistritesse (edaspidi „ICCS konventsioon nr 14") jõustus 16. veebruaril 1977. [12]

9. Selle konventsiooni artiklis 2 on sätestatud:

„Kui osalisriigi ametivõim teeb perekonnaseisuregistrisse kande ning selleks on esitatud koopia või väljavõte perekonnaseisuaktist või muust dokumendist, milles on perekonna- ja eesnimed kirjutatud samade tähtedega kui tähed keeles, milles kanne tehakse, kirjutatakse need perekonna- ja eesnimed täht-tähelt, ilma neid muutmata või tõlkimata.

Nendes perekonna- ja eesnimedes sisalduvad diakriitilised märgid esitatakse samuti, isegi kui need märgid puuduvad keeles, milles kanne tehakse."

[Siin ja edaspidi on osundatud konventsiooni tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

12 – ICCS konventsiooni nr 14 osalisriigid on Belgia Kuningriik, Saksamaa Liitvabariik, Kreeka Vabariik, Itaalia Vabariik, Luksemburgi Suurhertsogiriik, Madalmaade Kuningriik, Austria Vabariik ja Türgi Vabariik. Euroopa Liit ega käesoleva kohtuasjaga otseselt seotud liikmesriigid, nimelt Leedu Vabariik ja Poola Vabariik, ei ole selle konventsiooniga seotud.

B. *Liidu õigus*

1. EL leping

10. EL lepingu artikli 4 lõikes 2 on sätestatud:

„Liit austab liikmesriikide võrdsust aluslepingute ees ning nende rahvuslikku identiteeti […]"

2. Euroopa Liidu põhiõiguste harta

11. Euroopa Liidu põhiõiguste harta [13] artikkel 7 on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust."

13 – 7. detsembril 2000 Nice'is välja kuulutatud hartat (EÜT C 364, lk 1) muudeti ja sellele anti siduv õigusjõud Lissaboni lepingu vastuvõtmisega (ELT 2007, C 303, lk 1).

3. EÜ asutamisleping [14]

12. EÜ artikli 12 esimeses lõigus on sätestatud:

„Ilma et see piiraks käesolevas lepingus sisalduvate erisätete kohaldamist, on lepingus käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel."

13. EÜ artikli 18 lõikes 1 on ette nähtud:

„Igal liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui käesoleva lepinguga ja selle rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti."

4. Direktiiv 2000/43

14. EÜ artikli 13 alusel vastu võetud direktiiv 2000/43 puudutab võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamist sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust.

15. Selle direktiivi artikli 2 lõike 2 punktis b on sätestatud:

„Kaudseks diskrimineerimiseks peetakse seda, kui ilmselt neutraalne säte, kriteerium või tava seab isikud rassilise või etnilise päritolu alusel teistega võrreldes ebasoodsamasse olukorda, välja arvatud juhul, kui kõnealune säte, kriteerium või tava on objektiivselt põhjendatud seadusliku eesmärgiga ja selle eesmärgi saavutamise vahendid on asjakohased ja vajalikud."

16. Direktiivi 2000/43 artikkel 3 määratleb direktiivi kohaldamisala järgmiselt:

„1. Ühendusele antud volituste piires kohaldatakse käesolevat direktiivi kõikide isikute suhtes nii avalikus kui ka erasektoris, sealhulgas avalik-õiguslike isikute suhtes, kui kõne all on:

[…]

h) avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste kättesaadavus, sealhulgas eluase.

2. Käesoleva direktiivi reguleerimisalasse ei kuulu vahetegemine kodakondsuse alusel ning see ei piira kolmandate riikide kodanike

14 – Eelotsuse küsimustes viidatud EÜ artiklid 12 ja 18 on nüüd ELTL artiklid 18 ja 21. Kuna käesolev kohtuasi puudutab peamiselt Leedu õigusnormide kohaldamist redaktsioonis, mis kehtis enne EL toimimise lepingu jõustumist, viidatakse EÜ asutamislepingu sätetele vastavalt numeratsioonile, mis kehtis enne seda kuupäeva.

ja kodakondsuseta isikute liikmesriikide territooriumile sissesõitu ning seal viibimist käsitlevate sätete ja tingimuste kohaldamist ega asjaomaste kolmandate riikide kodanike või kodakondsuseta isikute kohtlemist vastavalt nende õiguslikule seisundile."

C. *Leedu õigus*

1. Põhiseadus

17. Leedu põhiseaduse artiklis 14 on sätestatud, et Leedu riigikeel on leedu keel.

2. Tsiviilseadustik

18. Leedu tsiviilseadustiku (edaspidi „tsiviilseadustik") artikli 2.20 lõikes 1 on sätestatud, et „igaühel on õigus nimele. See õigus nimele hõlmab õigust perekonnanimele, ühele või mitmele eesnimele ning pseudonüümile".

19. Tsiviilseadustiku artiklis 3.31 on sätestatud:

„Kummalgi abikaasal on õigus säilitada perekonnanimi, mida ta kandis kuni abiellumiseni, valida ühiseks perekonnanimeks oma abikaasa perekonnanimi või hakata kasutama topeltnime, mis on moodustatud oma perekonnanimele abikaasa perekonnanime liitmisega."

20. Tsiviilseadustiku artiklis 3.281 on ette nähtud, et perekonnaseisuaktide registreerimine, uuendamine, muutmine, täiendamine või parandamine toimub kooskõlas perekonnaseisuregistreid reguleerivate eeskirjadega, mille on kinnitanud justiitsminister.

21. Tsiviilseadustiku artiklis 3.282 on sätestatud, et „perekonnaseisuaktidesse tuleb kanded teha leedu keeles. Eesnimi, perekonnanimi ja kohanimed kirjutatakse kooskõlas leedu keele normidega."

3. Perekonnaseisuregistreid reguleerivad eeskirjad

22. Leedu justiitsministri 22. juuli 2008. aasta dekreedi nr IR-294 [15], millega kinnitatakse perekonnaseisuregistreid reguleerivad eeskirjad, punktis 11 on sätestatud, et perekonnaseisuaktide kanded tuleb teha leedu keeles.

15 – *Žin.*, 2008, nr 88-3541.

III. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

23. Malgožata Runevič-Vardyn, sündinud 20. märtsil 1977 Vilniuses, on Leedu kodanik, kes on etniliselt päritolult poolakas. Ta avaldab, et tema vanemad panid talle poolapärase eesnime „Małgorzata" ja isa poolt perekonnanime „Runiewicz".

24. Eelotsusetaotluse kohaselt oli talle 14. juunil 1977 välja antud sünnitunnistusel esitatud tema ees- ja perekonnanimi leedupäraselt, nimelt „Malgožata Runevič". Sama ees- ja perekonnanimi on märgitud uuel sünnitunnistusel, mille väljastas 9. septembril 2003 Vilniuse linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talitus, ning Leedu passis, mille väljastasid talle pädevad ametivõimud 7. augustil 2002.

25. Seevastu ilmneb põhikohtuasja kaebajate märkustest, et 1977. aastal väljastatud sünnitunnistus oli koostatud kirillitsas [16], nii et eesnimi ja perekonnanimi olid esitatud kujul „Malgožata Runevič" üksnes sünnitunnistusel 2003. aastal väljastatud versioonis ning 2002. aastal saadud passis. Huvitatud isik märgib, et tema taotlusel märgiti sellesse passi tema „rahvuseks" poolakas. [17] Ta lisab, et ta sai Varssavi (Poola) linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talituselt 31. juulil 2006 Poola õiguse alusel sünnitunnistuse, milles on tema ees- ja perekonnanimeks märgitud „Małgorzata Runiewicz".

26. Olles elanud ja töötanud Poolas teatava aja, abiellus põhikohtuasja kaebaja 7. juulil 2007 Vilniuses Poola kodaniku Łukasz Paweł Wardyn'iga. Vilniuse linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talituse väljastatud abielutunnistusel on „Łukasz Paweł Wardyn" kirjutatud suurtähtedega kujul „LUKASZ PAWEL WARDYN", s.o kasutades ladina tähestikku ilma diakriitiliste märkideta, samas kui tema abikaasa perekonnanimi on kirjutatud kujul „Malgožata Runevič-Vardyn", s.o kasutades vaid leedu tähti, mille hulka ei kuulu täht „W". Põhikohtuasja kaebajad märgivad, et 2008. aastal said nad Poola abielutunnistuse, kus nende ees- ja perekonnanimed

16 – Euroopa Kohtule edastatud toimik sisaldab koopiat Leedu NSV väljastatud sünnitunnistuse originaalist. Sellel on kirjutatud „Малгожата Михайловна Руневич", mis on lapse eesnime ning tema isa eesnime koos naissoole viitava tuletusliitega ning perekonnanime leedu kuju otsene transliteratsioon kirillitsas. Ka lahtris „Национальность", s.o „rahvus" on lapse isa ja ema puhul toodud vastavalt „Поляк" ja „Полька", s.o „poolakas".

17 – Kohtuistungil kinnitas L. Wardyn siiski, et tema abikaasa on Leedu kodanik, täpsustades, et tal ei või olla topeltkodakondsust.

on kirjutatud poola kujul.[18] Käesoleval ajal elavad huvitatud isikud koos oma lapsega Belgias.

27. Põhikohtuasja kaebaja esitas 16. augustil 2007 Vilniuse linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talitusele taotluse, paludes esiteks tema sünnitunnistusel asuv ees- ja perekonnanimi „Malgožata Runevič" muuta ümber nimekujuks „Małgorzata Runiewicz" ning teiseks tema abielutunnistusel asuv ees- ja perekonnanimi „Malgožata Runevič-Vardyn" muuta ümber nimekujuks „Małgorzata Runiewicz-Wardyn".

28. Oma 19. septembri 2007. aasta vastuses teavitas nimetatud talitus M. Runevič-Vardyni, et Leedus kehtivate õigusnormide kohaselt ei ole perekonnaseisuaktidesse tehtud kandeid võimalik muuta.

29. Samuti ilmneb eelotsusetaotlusest, et M. Runevič-Vardyn ja Ł. Wardyn esitasid kaebuse, paludes kohustada Vilniuse linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talitust väljastama uue sünnitunnistuse ning uue abielutunnistuse vastavalt taotlustele, mille M. Runevič-Vardyn oli sellele talitusele esitanud.

30. Leides, et tal ei ole võimalik anda selget vastust ühenduse õiguse tõlgendamist ja kohaldamist puudutavatele küsimustele, mis tõstatati tema läbivaadatavas kohtuasjas, otsustas Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas […] direktiivi 2000/43[…] sätteid arvesse võttes tuleb selle direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti b tõlgendada nii, et see keelab liikmesriikidel kaudselt diskrimineerida isikuid etnilise päritolu alusel, kui siseriiklikes õigusnormides on ette nähtud, et perekonnaseisuaktidesse tuleb isikute ees- ja perekonnanimed kirjutada ainult riigikeele tähtedega?

2. Kas […] direktiivi 2000/43 […] sätteid arvesse võttes tuleb selle direktiivi artikli 2 lõike 2 punkti b tõlgendada nii, et see keelab liikmesriikidel kaudselt

18 – Kohtuistungil märkis Poola valitsus, et kõnealused sünni- ja abielutunnistused tuli väljastada Leedu Vabariigi ja Poola Vabariigi vahel 26. aprillil 1994 alla kirjutatud kahepoolse lepingu alusel, mille artiklis 14 on ette nähtud, et lepinguosalised riigid kinnitavad, et artikli 13 teises lõigus loetletud isikutel on eriõigus kasutada oma eesnime ja oma perekonnanime viisil, mis on omane sellele etnilisele vähemusele, millesse nad kuuluvad. Poola valitsus täpsustas, et ei ole välistatud, et Poola perekonnaseisuametnik võis lugeda selle sätte vahetult kohaldatavaks.

diskrimineerida isikuid etnilise päritolu alusel, kui siseriiklikes õigusnormides on ette nähtud, et muu päritolu või kodakondsusega isikute ees- ja perekonnanimed tuleb perekonnaseisuaktides kirjutada ladina tähtedega ja ilma ladina tähtedele lisatud diakriitiliste märkide, ligatuuride või muude kohandusteta, mida kasutatakse muudes keeltes?

3. Kas võttes arvesse EÜ artikli 18 lõiget 1, milles on ette nähtud, et igal Euroopa Liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, ning EÜ artikli 12 esimest lõiku, mis keelab diskrimineerimise kodakondsuse alusel, tuleb neid sätteid tõlgendada nii, et liikmesriikidel on keelatud näha oma õigusnormidega ette, et perekonnaseisuaktides tohib ees- ja perekonnanimesid kirjutada ainult riigikeele tähtedega?

4. Kas võttes arvesse EÜ artikli 18 lõiget 1, milles on ette nähtud, et igal Euroopa Liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, ning EÜ artikli 12 esimest lõiku, mis keelab diskrimineerimise kodakondsuse alusel, tuleb neid sätteid tõlgendada nii, et liikmesriikidel on keelatud näha oma õigusnormidega ette, et muust rahvusest või kodakondsusega isikute ees- ja perekonnanimed tuleb perekonnaseisuaktides kirjutada ladina tähtedega ja ilma ladina tähtedele lisatud diakriitiliste märkideta, ligatuurideta või muude kohandusteta, mida kasutatakse teatud keeltes?"

31. Käesolevas kohtuasjas esitasid M. Runevič-Vardyn ja Ł. Wardyn, Leedu, Eesti, Läti ja Poola valitsus ning Euroopa Komisjon nii kirjalikke kui suulisi märkusi. Tšehhi, Portugali ja Slovaki valitsus esitasid üksnes kirjalikke märkusi.

IV. Analüüs

A. *Eelotsuse küsimuste vastuvõetavus*

32. Leedu valitsus esitas eelotsuse küsimuste ühe osa kohta vastuvõetamatuse vastuväite.

Ta märkis, et Euroopa Kohtul puudub ilmselgelt pädevus neile vastamiseks. Oma seisukohtade toetuseks esitas ta kahte liiki vastuväiteid.

33. Seoses teise ja neljanda eelotsuse küsimusega märgib kõnealune valitsus, et need küsimused on vastuvõetamatud, kuna neil puudub Ł. Wardyni osas igasugune seos tegelikkusega või põhikohtuasja esemega.

34. Kõigi eelotsuse küsimuste osas leiab Leedu valitsus – keda selles punktis toetab Tšehhi valitsus –, et need on vastuvõetamatud osas, milles need puudutavad siseriiklikke õigusnorme, mis reguleerivad M. Runevič-Vardyni eesnime ja neiupõlvenime kirjaviisi, kuna need kirjareeglid hõlmavad üksnes puhtalt Leedu-sisest olukorda ning ei puuduta seega teisi liikmesriike.

35. Mis puudutab esimest vastuväidet Ł. Wardyni menetlusseisundi kohta, siis meenutagem, et kohtupraktikast tuleneb, et Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 23 esimeses lõigus on sõnaga „pooled" silmas peetud eranditult neid pooli, kellel on see seisund pooleliolevas kohtuasjas siseriiklikus kohtus, kes on esitanud eelotsusetaotluse.[19]

36. Mis puudutab eelotsuse küsimuse vastuvõetavust juhul, kui sellel küsimusel puudub seos kohtuvaidluse esemega või kui see on oletuslik, siis meenutagem, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt[20] on eelotsusemenetluse raames siseriiklikul kohtul kohtuasja eripära arvestades paremad eeldused otsustamaks nii eelotsuse vajalikkuse üle oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasuse üle. Järelikult juhul, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud eelotsuse tegema.

37. Käesolevas asjas märgib siseriiklik kohus eelotsusetaotluses, et kohtusse pöördusid ühiselt M. Runevič-Vardyn ja Ł. Wardyn, kelle see kohus kvalifitseeris „kaebuse esitajatena". Kuna Ł. Wardyn on pool põhikohtuasjas, on ta järelikult ka pool Euroopa Kohtus pooleli olevas menetluses. Eelotsuse küsimused ei ole seega vastuvõetamatud Ł. Wardynit puudutavas osas ja seda vaatamata asjaolule, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule esitatud

19 – Vt eelkõige 9. detsembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-116/02: Gasser (EKL 2003, lk I-14693, punkt 27).

20 – Vt eelkõige 22. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-144/04: Mangold (EKL 2005, lk I-9981, punkt 34 jj); 24. juuni 2010. aasta otsus kohtuasjas C-98/09: Sorge (EKL 2010, lk I-5837, punkt 24) ja 12. oktoobri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-45/09: Rosenbladt (EKL 2010, lk I-9391, punkt 32).

kaebuse ese näib olevat piiratud M. Runevič-Vardyni olukorraga.

B. *Sisulised küsimused*

38. Kohus pidas nii oma otsuse tegemisel vajalikuks kui ka õiguslikult asjakohaseks lisada eelotsuse küsimustesse Ł. Wardyni puudutavad faktilised ja õiguslikud asjaolud. Eespool viidatud kohtupraktikast tuleneb, et Euroopa Kohus võib keelduda eelotsusetaotluse suhtes otsuse tegemisest vaid siis, kui on ilmne, et taotletud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja asjaolude või esemega või kui tõstatatud probleem on oletuslik. Ma leian, et käesolevas asjas ei ole see nii.

1. Sissejuhatavad märkused

a) Pädevuse jaotus

39. Mis puudutab teist vastuväidet, mis on seotud seisukohaga, et eelotsuse küsimuste ese on puhtalt siseriiklikku laadi, kuna need on seotud M. Runevič-Vardyni eesnime ja neiupõlvenimega, siis meenutan ma, et arvestades Euroopa Kohtu praktikat,[21] ei kuulu see probleemistik mitte vastuvõetamatuse vastuväite, vaid sisuliste küsimuste alla, mida analüüsitakse hiljem.

41. Liidu õigus ei riiva liikmesriikide pädevust rakendada ees- ja perekonnanimede perekonnaseisuaktidesse kandmise süsteeme.[22] Kuna perekonnaseisu mõiste ei ole ühenduse tasandil ühtlustatud,[23] tuleb iga liikmesriigi õigusaktides määrata kindlaks vastavate kannete tegemise, nende muutmise või õigekirja tingimused vastavates registrites.

40. Järelikult tuleb anda vastus kõigile eelotsuse küsimustele, sealhulgas osas, milles need puudutavad M. Runevič-Vardyni perekonnaseisu enne tema abiellumist.

21 – 13. jaanuari 2000. aasta otsus kohtuasjas C-254/98: TK-Heimdienst (EKL 2000, lk I-151, punktid 14 ja 15).

22 – Vt eelkõige 19. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-444/05: Stamatelaki (EKL 2007, lk I-3185, punkt 23). Märkimisväärsete erinevuste kohta perekonnanime reguleerivate siseriiklike õigusnormide vahel ning seda olukorda põhjustavate tegurite kohta vt eespool viidatud kohtuotsus Dafeki (punkt 14 jj).

23 – „Perekonnaseisu (*état civil*) võib määratleda kui viisi tuvastada peamised andmed isiku ja perekonna seisundi kohta, nagu sünd, abielu, nimi või kodakondsus. Laiemalt tähendab *état civil* ka ametiasutust, kes tegeleb neid asjaolusid tuvastavate aktide koostamisega, abielu sõlmimise vormistamisega ning väljavõtete, perekonnatunnistuste ja muude dokumentide väljaandmisega", nagu see tuleneb Prantsuse senati aruandest rahvusvahelise perekonnaseisukomisjoni kohta (nr 277, session ordinaire 2001-2002). Sellegipoolest puudub kõikides liikmesriikides kehtiv perekonnaseisu ühine määratlus ning osa neist kasutab erinevaid mõisteid selles viites esitatud kahte liiki esemete puhul.

42. Neile antud pädevuse teostamisel peavad liikmesriigid siiski ka järgima liidu õigust, käesolevas asjas iseäranis sätteid, mis reguleerivad diskrimineerimiskeelu põhimõtet, Euroopa kodakondsust või isikute vaba liikumist. [24]

b) Põhikohtuasja ajalised aspektid

43. Kaks ajalist tegurit võivad tekitada probleeme M. Runevič-Vardyni sünnitunnistuse osas, mille kõigepealt koostasid Leedu NSV ametivõimud 1977. aastal kirillitsas [25] ning mis seejärel 2003. aastal uues versioonis väljastati leedu keeles. Leedu Vabariik, olles 1990. aastal taastanud oma iseseisvuse, ühines Euroopa Liiduga alles 1. mail 2004. Seega kasutas M. Runevič-Vardyn liidu õigusega tagatud õigusi, nimelt Euroopa kodakondsusega seotud õigusi ühenduses vabalt liikuda ja elada alles pärast mitme aasta möödumist oma ees- ja perekonnanime registreerimisest.

44. Seega tekib küsimus eelotsusetaotluses toodud liidu õigusnormide ajalise kohaldamisala kohta ja seda kahest vaatenurgast: üldisest ja üksikust.

45. Mis puudutab esimest vaatenurka, siis meenutagem, et Euroopa Liiduga ühinedes peab asjaomane liikmesriik olema üle võtnud *acquis communautaire*i, nagu see tulenes nimelt direktiivist 2000/43 ja eelotsusetaotluses viidatud EÜ asutamislepingu sätetest, ning et alates oma ühinemisest pidi Leedu Vabariik järgima neid norme ning tagama nende normide järgimise. Siiski ei tulene sellest kohustusest minu arvates kohustust tagasiulatuvalt muuta nende haldusaktide sisu, mis olid olemas enne asjaomase riigi ühinemist ning mis puudutavad enne seda kuupäeva aset leidnud asjaolusid.

46. Teisest vaatenurgast tuleb tõdeda, et M. Runevič-Vardyni piiriülene olukord tekkis küll pärast tema isikuandmete kajastamist vaidlusaluses perekonnaseisuaktis, kuid ta nõuab siiski liidu õiguse kohaldamist, selleks et tuletada sellest asjakohased tagajärjed kõnealuse olukorra suhtes, nagu ka iga muu juba tekkinud olukorra suhtes, mis kuulub edaspidi selle õiguse reguleerimisalasse, ja seda alates kõnealuste sätete jõustumisest selles liikmesriigis.

47. Minu hinnangul ei saa liidu õigus nõuda enne liiduga ühinemist väljastatud sünnitunnistuse tagasiulatuvat muutmist. Seevastu

24 – Vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsus Garcia Avello (punkt 25).

25 – Meenutagem, et selleks ajaks tunnustasid Baltimaade annekteerimist Nõukogude Liidu poolt *de facto* kõik Euroopa riigid.

ei ole välistatud, et see võib tekitada isikule õiguse nõuda, et liikmesriik väljastaks talle perekonnaseisuakti, mis kinnitab tema sünnitunnistusel olevaid andmeid, kuid kus kasutataks tema ees- ja perekonnanime kirjutamisel teistsugust kirjaviisi, nagu Leedu ametivõimud tegid seda M. Runevič-Vardyni suhtes 2003. aastal.

c) Põhikohtuasja piiriülesed aspektid

48. Leedu valitsus väidab, et põhikohtuasja teatavate aspektide kõik asjaolud on piiritletud üksnes tema territooriumiga. Ta leiab, et M. Runevič-Vardyni nõuded muuta tema ees- ja perekonnanime tema sünnitunnistusel ei kuulu liidu õigusnormide reguleerimisalasse, kuna see dokument on koostatud Leedus ja puudutab Leedu kodanikku. Meenutagem, et kõne all on sisuline, mitte vastuvõetamatuse vastuväite raames lahendatav küsimus.

49. Seevastu ei ole liidu õigusega seotuses mingit kahtlust kohtuasja muude aspektide puhul, nimelt aspektide puhul, mis puudutavad põhikohtuasja kahe kaebaja nimede kandmist nende abielutunnistusele, kuna tegemist on eri kodakondsusega abikaasadega, kes kumbki teostasid oma õigust liidus vabalt liikuda.

50. Direktiivi 2000/43 osas tuleb märkida, et see rakendab EÜ artikli 13 lõikes 1 sätestatud rassilise või etnilise päritolu alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet. Selle põhimõtte kohaldamisala ei piira see, kas asjaomane olukord on siseriiklikku laadi või mitte, vaid – üldisel tasandil – ühendusele (või liidule) antud pädevuse piirid ning – konkreetsemalt – direktiivi 2000/43 kohaldamisala, nii nagu see on määratletud kõnealuses direktiivis endas, kusjuures minu hinnangul hõlmab direktiiv ka puht siseriiklikke olukordi. [26]

51. EÜ artiklite 12 ja 18 kohaldatavus sõltub sellest, kas olukord asub EÜ asutamislepingu kohaldamisalas või mitte. Nagu ma juba märkisin, võivad abielutunnistusega seotud küsimused selgelt kuuluda põhivabadusi puudutavate liidu õigusnormide reguleerimisalasse. M. Runevič-Vardynile 2003. aastal väljastatud sünnitunnistuse osas meenutan, et ta tõi välja rea praktilisi raskusi, mis tal tekkisid Poolas

26 – Vt selle kohta Ringelheim, J., „The Prohibition of Racial and Ethnic Discrimination in Access to Services under EU Law", *European Anti-Discrimination Law Review*, väljaanne nr 10, 2010, lk 11, viitab: Bell, M., *Anti-Discrimination Law and the European Union*, Oxford University Press, 2002, lk 137.

ja Belgias seoses tema perekonnanime erineva kirjaviisiga teda ennast ja tema perekonda puudutavates Leedu perekonnaseisuaktides ja Poola perekonnaseisuaktides. Minu arvates ei saa liidu sellise kodaniku olukorda, kes kasutas oma liikumisvabadust ning abiellus teise liikmesriigi kodanikuga, seoses tema päritoluriigis väljastatud perekonnaseisuaktidega lugeda puht siseriiklikuks, kui kõnealuse riigi õigusnormid toovad kaasa selle, et mõlema abikaasa ühist perekonnanime ei saa kirjutada neid mõlemat puudutavates perekonnaseisuaktides ühte moodi. Niisugune olukord kuulub EÜ asutamislepingu kohaldamisalasse.

52. Käesolevas asjas on küll põhikohtuasja elemente, mis piirnevad Leedu Vabariigi territooriumiga. Tulenevalt väljakujunenud kohtupraktikast ei saa Euroopa Kohus siiski ainuüksi selle kaalutluse tõttu keelduda otsuse tegemisest.[27] Määrav kriteerium on see, kas soovitud tõlgendus on seotud põhikohtuasjaga või mitte. Tuleb märkida, et praktikas võib M. Runevič-Vardyni sünnitunnistuse sisu olla aluseks kannetele muudes dokumentides, nagu huvitatud isiku pass või abielutunnistus, mis on samuti kõnealuse vaidluse ese. Seega võib vaatamata sellele, et teatud asjaolud on koondunud riigi territooriumi piiridesse, olla vastus eelotsusetaotluse esitanud kohtu jaoks siiski tarvilik.

27 – Vt eelkõige 15. mai 2003. aasta otsus kohtuasjas C-300/01: Salzmann (EKL 2003, lk I-4899).

53. Sellest tulenevalt leian ma, et Euroopa Kohus peab vastama talle esitatud eelotsuse küsimustele.

2. Direktiivi 2000/43 kohaldatavus

54. Kui põhikohtuasjas esitatud nõuded, millega palutakse tuvastada etnilisest päritolust tingitud kaudne diskrimineerimine[28] direktiivi 2000/43 tähenduses, ei kuulu direktiivi sätete reguleerimisalasse, ei ole Euroopa Kohus *ratione materiæ* pädev vastama eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele ja teisele eelotsuse küsimusele.

55. Valdav enamik märkusi esitanud pooltest leiavad, et direktiiv 2000/43 ei ole käesolevas

28 – Euroopa Inimõiguste Kohus on 13. detsembri 2005. aasta otsuses kohtuasjas Timichev *vs.* Venemaa (kaebused nr 55762 ja 55974/00, *Recueil des arrêts et décisions*, 2005-XII, punkt 55) kinnitanud, et „etnilise päritolu mõiste põhineb selliste sotsiaalsete gruppide ideel, millel on ühine kodakondsus, hõimkondlik kuuluvus, religioon, keel, kultuuriline ja traditsiooniline päritolu ja taust". Vt ka De Schutter, O., „L'interdiction de discrimination dans le droit européen des droits de l'homme – Sa pertinence pour les directives communautaires relatives à l'égalité de traitement sur la base de la race et dans l'emploi [Diskrimineerimiskeeld Euroopa inimõiguste valdkonnas – selle tähendus ühenduse direktiivides, mis reguleerivad võrdset kohtlemist sõltumata rassist ning seoses tööhõivega]", Euroopa Komisjoni egiidi all avaldatud aruanne, OPOCE, Luxembourg, 2005, eelkõige lk 7, 15, 38 ja 39.

asjas kohaldatav. Erandiks on vaid põhikohtuasja kaebajad ning Portugali valitsus. [29]

56. Põhikohtuasja kaebajad väidavad, et selle direktiivi esemeline kohaldamisala on väga lai ja hõlmab ühiskondliku elu arvukaid aspekte. Erinevalt teistest direktiividest, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõtet, ulatub direktiiv 2000/43 kaugemale kutsetegevuse ja kutseõppe valdkonnast, nagu on ette näinud seadusandja. [30]

57. Erinevalt nõukogu 27. novembri 2000. aasta direktiivist 2000/78/EÜ, millega kehtestatakse üldine raamistik võrdseks kohtlemiseks töö saamisel ja kutsealale pääsemisel, [31] ei välista direktiiv 2000/43 sõnaselgelt oma kohaldamisalast perekonnaseisuküsimusi. Samas on direktiivi 2000/43 vastuvõtmiseni viinud ettepanekus täpsustatud, et valdkonnad on direktiiviga hõlmatud vaid niivõrd, kuivõrd need kuuluvad EÜ asutamislepinguga ühendusele antud volituste piiresse. [32] Selle direktiivi artikli 3 kohaselt on direktiiv vastu võetud neid piire arvestades. Nagu ma märkisin, ei kuulu perekonnaseisuregistritesse ees- ja perekonnanimede kandmine aga liidu pädevusse.

58. Lisaks ei sisalda direktiivi 2000/43 artikli 3 lõige 1, [33] mis määrab direktiivi esemelise kohaldamisala ammendavalt kindlaks, minu arvates ühtegi elementi, mis oleks lähedane spetsiifilistele valdkondadele, nagu perekonnaseis ja sellega seotud dokumentide koostamine. Valdkondade hulka, kus diskrimineerimine rassi või etnilise päritolu alusel on keelatud, kuulub vastavalt selle lõike punktile h „avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste kättesaadavus, sealhulgas eluase". See on ainus rubriik, mis võiks käesolevas asjas olla asjakohane, kuna ülejäänud rubriigid on seotud kutsealaste, sotsiaalsete või kutseõpet puudutavate aspektidega, millel ei ole mingit seost põhikohtuasja esemega. Ei saa aga öelda, et õigusnormid ees- või perekonnanime kirjaviisi kohta perekonnaseisuaktides kuuluksid otseselt mõiste „teenus" alla selle direktiivi tähenduses. [34]

29 – Portugali valitsus ei võta selles punktis küll sõnaselgelt seisukohta, kuid tema arvates esineb vastuolu direktiivi 2000/43 ja sellise siseriikliku õigusnormi vahel, nagu on põhikohtuasjas kõne all.

30 – Tulenevalt 25. novembri 1999. aasta nõukogu direktiivi ettepanekust KOM(1999) 566 (lõplik), lk 5, millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust, on „lai kohaldamisala […] vajalik selleks, et anda märkimisväärne panus Euroopas rassismi ja ksenofoobia vastu võitlemisel". Vt ka direktiivi 2000/43 põhjendus 12.

31 – EÜT L 303, lk 16; ELT eriväljaanne 05/04, lk 79. Erinevus nende kahe direktiivi vahel on seda enam märkimisväärne, et need on vastu võetud samal ajavahemikul ning samal õiguslikul alusel, nimelt EÜ artikli 13 alusel.

32 – Direktiivi ettepanek KOM(1999) 566 (lõplik), lk 7.

33 – Nagu tuleneb direktiivi 2000/43 põhjendusest 13, välistab selle direktiivi artikli 3 lõige 2 direktiivi kohaldamisalast diskrimineerimise kodakondsuse alusel.

34 – Selle mõiste kohta vt Ringelheim, J., *op. cit.*, lk 11 jj.

59. Põhikohtuasja kaebajad väidavad, et nende olukord kuulub nende sätete kohaldamisalasse, kuna selleks, et saada teatavad õigused ja võimalused kasutada direktiivi 2000/43 artikli 3 lõikega 1 kaetud kaupu ja teenuseid, on vaja esitada isikut tõendav dokument ja mitmesugust liiki dokumente, tõendeid ja diplomeid.

60. Selline arutluskäik mind siiski ei veena. Kõnealuse direktiivi ettevalmistavatest materjalidest [35] ilmneb, et direktiivi artikli 3 lõike 1 punkt h nõuab, et „otsuseid" kaupade ja teenuste kättesaadavuse või pakkumise kohta ei tehtaks rassi või etnilise päritolu alusel. Selleks et selgitada, milleni võib viia kaupade ja teenuste kättesaadavuse puhul diskrimineerimine, mis piirab majanduslikku ja sotsiaalset integreerumist, tõi komisjon näite rahaliste vahendite kättesaadavuse kohta, mis võib sõltuda väikeettevõtjatele laenude andmise või hüpoteeklaenude kohta tehtud otsustest. [36] Seos tehtud otsuse ja soovitava teenuse kättesaadavuse vahel on selle näite puhul otsene ja ilmne. Seevastu ei ole asjaomased meetmed põhikohtuasjas minu arvates sellised, millel võiks olla niisugune põhjuslik seos.

61. Põhikohtuasja kaebajate lähenemisviisiga saab nõustuda vaid siis, kui arvesse võetakse ees- ja perekonnanimede kirjapilti puudutavate õigusnormide kaudset mõju niivõrd, kuivõrd selle puhul võib olla mitte avalikuks või varjatud eesmärgiks, vaid tegelikuks tagajärjeks piirata huvitatud isikutele selliste kaupade või teenuste kättesaadavust nagu lennupiletite ost, pangakonto avamine või teatava haldustoimingu tegemine, samas kui sarnases olukorras olevad teised abikaasad ei seisa silmitsi niisuguste takistustega, millel võib olla pärssiv mõju. [37]

62. Ma ei nõustu nende argumentidega. Kui eespool kirjeldatud olukordades esineks mingit diskrimineerimist, siis ei tuleneks see asjaomastest õigusnormidest endist, vaid kaupade ja teenuste pakkujate reageeringust neile esitatud perekonnaseisu puudutavatele dokumentidele. Eraõiguslike isikute sellist käitumist tuleb eristada ametivõimude võetud meetmetest.

63. Lisaks ei ole võimalik *a priori* otsustada, kas kaupade ja teenuste pakkujate poolt etnilise päritolu alusel diskrimineerimine võib olla põhjustatud sellise päritolu märkimisest

35 – Direktiivi ettepanek KOM(1999) 566 (lõplik), lk 8.

36 – Direktiivi ettepanek KOM(1999) 566 (lõplik), lk 5.

37 – Selle seisukohaga võib nõustuda osas, et diskrimineerimise puhul on kõnealuste õigusnormide mõju olulisem kui seadusandja tahe. Nii viitab direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkt b „ebasoodsamasse olukorda" seadmisele. Samuti lähtus Euroopa Kohus 10. juuli 2008. aasta otsuses kohtuasjas C-54/07: Feryn (EKL 2008, lk I-5187) vaidlusaluse meetme konkreetsest mõjust, nimelt tahet pärssivast mõjust, et iseloomustada direktiivi 2000/43 artikli 2 lõike 2 punkti a tähenduses otsest diskrimineerimist töölevõtmisel.

perekonnaseisuaktides otseselt (päritolu kui niisugune) või kaudselt (ees- ja perekonnanimede kirjaviisi kaudu) või pigem tuleneda selle märke ärajätmisest. Põhikohtuasja asjaolusid arvestades viitab M. Runevič-Vardyn raskustele, mis on tingitud asjaolust, et Poola tähestiku tähti ei ole lubatud kasutada Leedu kodanike perekonnaseisuaktides. Teises kontekstis võidaks isikut diskrimineerida siis, kui perekonnaseisuakti oleks märgitud tema kuuluvus etnilisse vähemusse.[38] Meenutagem, et kaudse diskrimineerimisega on tegemist juhul, kui näiliselt neutraalse kriteeriumi kohaldamine võib teatud gruppi kuuluvad isikud seada teiste isikutega võrreldes halvemasse olukorda. Liikmesriigil on keelatud kohaldada sellist kriteeriumi, välja arvatud kui liikmesriik esitab sobivad õigustused. Liidu õiguse tõlgendamine ei tohi viia selleni, et mõlemale siinkohal toodud juhtumile, mis on alternatiivsed ning teineteist välistavad, võidakse liikmesriigiga toimuvas vaidluses viidata kui diskrimineerimisele.

64. M. Runevič-Vardyni ja Ł. Wardyni väljatoodud konkreetsed probleemid on tagajärg, mille on põhjustanud nende ees- ja perekonnanimede *erinev* kirjaviis Leedu ja Poola perekonnaseisuaktides, mitte aga kasutatav kirjaviis iseenesest. Nimelt ei saa kaebajaid puudutava Leedu abielutunnistuse osas mingit kahtlust tekkida selles, et abiellunud on „MALGOŽATA RUNEVIČ-VARDYN" ja „LUKASZ PAWEL WARDYN" – andmed, mis on tunnistusele suurtähtedega kirjutatud. Tõstatatud probleemid ei ole seotud direktiivis 2000/43 ette nähtud diskrimineerimisteguritega.

65. Minu hinnangul ei saa Euroopa Kohus praegusel ajal nõustuda sellega, et juhtudel, kui abielus olek on oluline kaupade või teenuste kättesaadavuse jaoks, võib selle asjaolu tuletada abikaasade nimede samasusest või välistada sellise samasuse puudumisel. Käesolevas asjas, nagu ka kõigil sarnastel juhtudel, tõendab üksnes abielutunnistus või sama liiki perekonnaseisuakt ilma igasuguse kahtluseta abielulise suhte tegelikku olemasolu.

66. Täiendavalt rõhutan, et kui Euroopa Kohus võtaks omaks laia käsituse direktiivi 2000/43 artikli 3 lõike 1 punkti h kohaldamisalast, st et see hõlmaks ka kaudset mõju, mis võib perekonnaseisuaktides kasutatavat ees- ja perekonnanimede kirjaviisi reguleerivatel õigusnormidel olla kaupade ja teenuste

38 – Nii on M. Runevič-Vardyni poola päritolu märgitud talle 2002. aastal väljastatud Leedu passi, kuid sellist märget võib teatavates liikmesriikides lugeda diskrimineerimise põhjuseks.

kättesaadavusele, tooks see endaga kaasa selle direktiivi kohaldamise probleemid ettevõtjate puhul, kes selgelt kuuluvad nimetatud direktiivi kohaldamisalasse. Näiteks kui etnilise päritolu alusel kaudseks diskrimineerimiseks lugeda tähtede kasutamise piirangud perekonnaseisuaktides, tooks selline tõlgendus endaga kaasa hulga väiteid kõigi nende teenuseosutajate poolse diskrimineerimise kohta, kes tehniliste või standardimispiirangute tõttu on kohustatud kasutama üksnes suhteliselt piiratud valikut grafeeme ja märke nende kliente puudutavatel dokumentidel ja teadetel, mida nad koostavad. [39] Sellise praktika diskrimineerivaks kvalifitseerimine – isegi kui see toimub potentsiaalselt – on minu hinnangul ülemäärane ja põhjendamatu.

67. Eespool toodut arvestades leian ma, et sellised siseriiklikud õigusnormid, nagu on põhikohtuasjas kõne all, ei kuulu direktiivi 2000/43 esemelisse kohaldamisalasse.

39 – Näiteks Rahvusvahelise Tsiviillennundusorganisatsiooni (ICAO) dokumendi nr 9303 kohaselt on reisidokumentide masinloetaval alal lubatud märgid piiratud inglise tähestiku numbrite ja suurtähtedega, mis sisalduvad selle dokumendi lisas 8, samas kui ülejäänud tähed või diakriitilised märgid transkribeeritakse või translitereeritakse vastavalt lisas 9 sisalduvale standardile (vt *Documents de voyage lisibles à la machine*, ICAO veebilehel: www2.icao.int). Lennuettevõtjad kohaldavad tavaliselt sama põhimõtet lennupiletitel reisijate nimede kirjutamisel.

3. Küsimused, mis puudutavad diskrimineerimist kodakondsuse alusel ning Euroopa Liidu kodakondsust

68. Tulenevalt EÜ artiklist 17 on iga isik, kellel on mõne liikmesriigi kodakondsus, liidu kodanik, kellel on EÜ asutamislepinguga antud õigused ja sellest tulenevad kohustused, mille hulka kuulub EÜ artikli 12 lõikes 1 sätestatud õigus nõuda, et kedagi ei diskrimineeritaks kodakondsuse alusel, ning EÜ artikli 18 lõikes 1 sätestatud õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikides, ja seda kõigis olukordades, mis kuuluvad liidu õiguse *ratione materiæ* kohaldamisalasse. [40]

a) EÜ artikli 12 tõlgendamine perekonnaseisuaktide muutmist puudutavate erinevate nõuete seisukohalt

69. Põhikohtuasja asjaolusid arvestades leian ma, et kolmandale ja neljandale eelotsuse küsimusele vastamiseks tuleb eristada kolme kategooriat põhikohtuasja kaebajate esitatud nõudeid: esiteks M. Runevič-Vardyni

40 – Nende erinevate sätete kombinatsiooni kohta vt 22. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas C-499/06: Nerkowska (EKL 2008, lk I-3993, punktid 21 jj) ning 2. märtsi 2010. aasta otsus kohtuasjas C-135/08: Rottmann (EKL 2010, lk I-1449, punktid 43 jj).

nõue muuta tema sünnitunnistust, teiseks Ł. Wardyni vastav nõue seoses abielutunnistusega ning viimaks nõue, mis puudutab M. Runevič-Vardyni abielunime abielutunnistusel.

70. Mis puudutab M. Runevič-Vardyni eesnime ja neiupõlvenime sünnitunnistusel, mille on koostanud Vilniuse linnavalitsuse perekonnaseisuregistrite talitus kooskõlas Leedu õigusnormidega, siis olen ma seisukohal, et see olukord ei kuulu EÜ artikli 12 reguleerimisalasse. Kuna M. Runevič-Vardyn on selle liikmesriigi kodanik, mille õigusnormid on kahtluse alla seatud, ei saa olla tegemist diskrimineerimisega kodakondsuse alusel. Lisaks märgin ma, et selle artikli saksakeelsest sõnastusest,[41] mis ei ole muutunud alates Rooma lepingu jõustumisest 1957. aastal, ilmneb, et diskrimineerimine kodakondsuse alusel eeldab erinevate liikmesriikide kodanike diskrimineerimist, mitte aga diskrimineerimist etnilisse vähemusse kuuluvuse alusel.

71. Mis puudutab Ł. Wardyni esitatud nõuet muuta abielutunnistust, siis ma täpsustan, et see ei puuduta tema enda perekonnanime, mis kirjutati selle algse kujuga võrreldes muudatusteta, vaid tema eesnimesid, mis transkribeeriti leedukeelsel kujul („Lukasz Pawel"), see tähendab diakriitiliste märkideta („Łukasz Paweł"), mis on olemas selle riigi keeles, kus ta on sündinud ja mille kodanik ta on, nimelt Poola Vabariik. Lisaks leiab Ł. Wardyn, et teda isiklikult diskrimineeriti tema Poola kodakondsuse alusel, kuna erinevalt omavahel abielluvatest Leedu kodanikest ei antud talle võimalust anda oma abikaasale oma autentset nime, nimelt „Wardyn", kuna tema abikaasa puhul kirjutati see leedukeelsel kujul „Vardyn".

72. Sellises olukorras on EÜ artikli 12 kohaldamine laialdaselt tunnustatud poolte poolt, kes esitasid Euroopa Kohtule märkusi, ning ma nõustun nende seisukohaga. Poola kodanik Ł. Wardyn sõlmis piiriülese abielu, abielludes Leedus kõnealuse teise liikmesriigi kodanikuga. Lisaks elab ta käesoleval hetkel oma abikaasaga ning nende ühise lapsega väljaspool Leedu ja Poola territooriumi, nimelt Belgias, kus tema väitel on tal tekkinud raskused erinevuse tõttu tema perekonnanime ja Leedu ametivõimude poolt tema abikaasale pandud perekonnanime vahel.

73. Mis puudutab EÜ artikli 12 nõuete tõlgendamist, siis üksnes Leedu Vabariik ja Tšehhi Vabariik leiavad, et selle artikliga ei

41 – „Unbeschadet besonderer Bestimmungen der Verträge ist in ihrem Anwendungsbereich jede Diskriminierung aus Gründen der *Staatsangehörigkeit* verboten" (kohtujuristi kursiiv).

ole vastuolus sellised õigusnormid, nagu on põhikohtuasjas kõne all. Mina olen allpool toodud kaalutlustel vastupidisel arvamusel. Kõigepealt märgin ma, et EÜ artiklit 12 rikkuv kaudne diskrimineerimine kodakondsuse alusel on minu arvates leidnud liidu kodaniku suhtes aset siis, kui viimane on otsustanud abielluda muus liikmesriigis kui see, mille kodanik ta on, ning üksnes selle asjaolu tõttu on muudetud tema algseid eesnimesid tema abielutunnistusel.

74. Seevastu ei saa minu hinnangul olla diskrimineerimisega tegemist siis, kui liikmesriigi kodanikult on ära võetud võimalus anda oma abikaasale oma perekonnanimi selle algsel kujul, kuna selline väidetav „õigus" on minu hinnangul vastuolus soolise võrdsuse põhimõttega, mis on sätestatud ka liidu õiguses.[42] Igal isikul, olgu ta siis mees või naine, peab abielludes olema õigus valida erinevate võimaluste vahel: nagu säilitada oma perekonnanimi, võtta oma abikaasa perekonnanimi[43] või liita viimane oma perekonnanimega, kui sellise võimalu-se on jätnud kõnealusele abielu sõlmimisele kohaldatavad õigusnormid. Kuigi on tõsi, et M. Runevič-Vardynil oli selline võimalus,[44] ei saanud Ł. Wardyn seevastu nõuda, et talle antakse võimalus anda oma abikaasale oma perekonnanimi.

75. Ma leian, et käesolevas asjas on riivatud võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, kuna riigi enda kodanikud, kes üldjuhul kannavad eesja perekonnanime, mille kirjaviis vastab leedu keelele, on paremas olukorras kui teiste liikmesriikide kodanikud, kelle nimedes on tähti või diakriitilisi märke, mida selles keeles ei tunta.[45] Seega tekib küsimus, kas selline riive, mis võib kujutada endast kaudset diskrimineerimist kodakondsuse alusel, on objektiivselt põhjendatud nii õiguspärase eesmärgi kui ka selle eesmärgi saavutamiseks proportsionaalsete vahenditega.

42 – Vt eespool viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Losonci Rose ja Rose *vs.* Šveits, punkt 47, milles on rõhutatud, „et Euroopa Nõukogu liikmesriigid on jõudmas konsensusele abikaasade perekonnanime valimise osas võrdsetel alustel ning et rahvusvahelisel tasandil on Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis toimuvad arengud sugude võrdsuse osas selles spetsiifilises valdkonnas suundumas selle poole, et tunnustatakse iga abikaasa õigust jääda kasutama oma algset perekonnanime või osaleda võrdsetel alustel uue perekonnanime valimisel".

43 – Euroopa Nõukogu ministrite komitee võttis alates 1978. aastast vastu resolutsiooni (nr (78) 37), milles soovitati nõukogu liikmesriikidel välistada igasugune meeste ja naiste vaheline diskrimineerimine perekonnanime õiguslikus korras, ning andis seejärel soovituse nr 1271 (1995) (vt veebileht: http://assembly.coe.int).

44 – Ma tulen tagasi M. Runevič-Vardyni olukorra juurde seoses tema abielunimega EÜ artikli 18 tõlgendamise kontekstis.

45 – Meenutagem, et eristamiseta ei ole diskrimineerimine võimalik. Vt eelkõige 14. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-102/98 ja C-211/98: Kocak ja Örs (EKL 2000, lk I-1287, punktid 52 jj) seoses sünnikuupäeva märkimisega perekonnaseisuregistrites.

76. Õiguspärane eesmärk, millele võib vaidlusaluste õigusnormide toetuseks tulemuslikult viidata, on tagada riigikeele kaitse, et säilitada rahvuslik ühtsus ning ühiskondlik ühtekuuluvus.

77. Sellega seoses tuleb viidata vastavale Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale, mida tuleb tingimata arvesse võtta, [46] seda enam et Euroopa Liidu põhiõiguste harta [47] selgitustest nähtub, et harta artikliga 7 tagatud õigused vastavad EIÕK artiklis 8 sätestatutele ning et selle võimalikud õiguspärased piirangud on need, mida lubab selle konventsiooni artikli 8 lõige 2. [48]

78. Küll ei sisalda EIÕK ühtegi sätet, mis sõnaselgelt kinnitaks isiku õigust oma nime ja isikliku identiteedi kaitsele. Tõlgendades siiski EIÕK artiklit 8 laialt, otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus, et isiku nimi on seotud tema era- ja perekonnaeluga, kuna see on vahend isiku eristamiseks ja tema perekondliku kuuluvuse määramiseks. [49]

79. Rõhutan, et Euroopa Inimõiguste Kohus on lahendanud kohtuasja, mis on sarnane käesoleva põhikohtuasjaga ning mille raames vaidlustas kaebaja oma perekonnanime „pealesunnitud lätistamise". Kohus jättis nimetatud kaebuse ilmse põhjendamatuse tõttu rahuldamata ning otsustas, et kui kõnealune praktika, mis seisneb perekonnanimede transliteratsioonis, võib kaasa tuua sekkumise asjaomase isiku era- ja perekonnaellu, ei lähe see siiski vastuollu EIÕK nõuetega, kuna esiteks on see praktika seaduses ette nähtud, teiseks puudutab üht või mitut õiguspärast eesmärki seoses EIÕK artikli 8 lõikega 2 ning kolmandaks on vajalik demokraatlikus ühiskonnas nende eesmärkide saavutamiseks. [50] See kohus on äsja märkinud, et selles valdkonnas tuleb selle hindamisel, kas õiguse era- ja perekonnaelu austamisele piiramise

46 – Liikmesriikidel lasuva kohustuse kohta kaitsta põhiõigusi, kui nad kohaldavad liidu õigust, vt 11. oktoobri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-117/06: Möllendorf ja Möllendorf-Niehuus (EKL 2007, lk I-8361, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).

47 – ELT 2007, C 303, lk 20.

48 – Vt veel pooleliolevas kohtuasjas C-208/09: Sayn-Wittgenstein kohtujurist Sharpstoni ettepaneku punktid 9 ja 10.

49 – Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. veebruari 1994. aasta otsus kohtuasjas Burghartz *vs.* Šveits (A-seeria, nr 280-B, punkt 24); 25. novembri 1994. aasta otsus kohtuasjas Stjerna *vs.* Soome (A-seeria, nr 299-B, punkt 37); 24. oktoobri 1996. aasta otsus kohtuasjas Guillot *vs.* Prantsusmaa (*Recueil des arrêts et décisions* 1996-V, punkt 21) ja 1. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas nr 44378/05: Daróczy *vs.* Ungari (punkt 32). Vt ka eespool viidatud kohtujurist Jacobsi ettepanek kohtuasjas Konstantinidis (ettepaneku punktid 33, 40 ja 41) ning eespool viidatud kohtujurist Jacobsi ettepanek kohtuasjas Garcia Avello (ettepaneku punkt 66).

50 – Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. detsembri 2004. aasta otsus kohtuasjas nr 71557/01: Kuharec *alias* Kuhareca *vs.* Läti.

„vajalikkus" on veenvalt põhjendatud, peamiselt lähtuda ametivõimude antud ja siseriiklike kohtute ülekontrollitud põhjendustest. [51]

80. Ka ei ole minu arvates liikmesriikidel liidu õigusega iseenesest keelatud kehtestada riigikeele kaitsmiseks ees- ja perekonnanimede kirjutamise norme. Rõhutagem, et EL lepingu artikli 4 lõike 2 kohaselt austab liit liikmesriikide rahvuslikku identiteeti.

81. Peamine on siiski teha kindlaks, kas Leedu õigusnormid on proportsionaalsuse põhimõttega kooskõlas, arvestades taotletavat riigikeele kaitse eesmärki. [52]

82. Eesti valitsus leiab, et sobivuse ja vajalikkusega seotud nõuded täidaks süsteem, mis sisaldab meetmeid, mis tagavad praktikas ilma suuremate ebamugavusteta nimekujude kokkuviimise ning nime algupärase kuju tuvastamise võimalikkuse.

83. Lisaks juhib Leedu valitsus tähelepanu sellele, et ta esitas Leedu parlamendile seaduseelnõu, millega tahetakse luua võimalus kirjutada teatud isikute rühmade ees- ja perekonnanimesid mitte üksnes riigikeele tähtedega, vaid ka ladina tähestiku teiste tähtedega (koos diakriitiliste märkidega või ilma nendeta). [53]

84. Need asjaolud kinnitavad, et võimalik on põhikohtuasjas kõne all olevates õigusnormides kasutatust mõõdukam lähenemine ning et Leedu Vabariigi viidatud eesmärgi saavutamiseks praegu kasutatavad meetmed on ebaproportsionaalsed.

85. Sellega seoses võiks ICCS konventsiooni nr 14 [54] minu arvates kasutada EÜ asutamislepingu tõlgendamisel kasuliku

51 – Euroopa Inimõiguste Kohtu 2. veebruari 2010. aasta otsus liidetud kohtuasjades nr 30206/04, 37038/04, 43681/04, 45376/04, 12881/05, 28697/05, 32797/05 ja 45609/05: Kemal Taşkin jt *vs.* Türgi, punkt 49.

52 – Ma märgin selles suhtes, et Konstitucinis teismas (Leedu Vabariigi põhiseaduslikkuse järelevalve kohus) tegi 21. oktoobril 1999 otsuse, mille kohaselt peavad Leedu Vabariigi kodanike passides olema ees- ja perekonnanimi kirjutatud riigikeeles, põhjusel et võõrtähtede lisamine võib kahjustada rahvuslikke huve, kuna kahjustataks mitte ainult põhiseaduslikku põhimõtet riigikeele kohta, vaid ka asutuste, ettevõtjate ning valitsusorganite, kohaliku omavalitsuse organite ja muude organite nõuetekohast toimimist. Seejärel täpsustas kõnealune kohus 6. novembril 2009 tehtud otsuses, milles ta tõlgendas eelmist otsust, et nime mainimine selle algsel kujul on lubatud Leedu passi lahtris „muud kanded", kui Leedu kodanik seda soovib.

53 – Ametlikes dokumentides kasutatava ees- ja perekonnanimede kirjaviisi seaduse eelnõu (Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektas), mis esitati 14. jaanuaril 2009 (nr XIP-1644). Leedu parlament lükkas selle eelnõu tagasi. Töö jätkub seevastu seaduseelnõuga (nr XIP-1668), mille esitas parlamendisaadikute grupp ja mille sisu on vähem liberaalne (vt veebileht: www.lrs.lt).

54 – Rahvusvaheline perekonnaseisukomisjon (CIEC) on valitsustevaheline organisatsioon, mis loodi 1950. aastal ja mis koosneb 16 Euroopa riigist ning mille ülesanne on eelkõige töötada välja siduva jõuga konventsioone, mille eesmärk on ühtlustada osalisriikides kehtivaid isikute seisundit ja teovõimet, perekonda või kodakondsust reguleerivaid õigusnorme.

tõlgendamisallikana, kuna see konventsioon kujutab endast rahvusvahelise õiguse edasiarenenud standardit välismaiste ees- ja perekonnanimede kandmisel perekonnaseisuregistritesse. [55]

86. Iseäranis ICCS konventsiooni nr 14 artikkel 2 sätestab, et kui osalisriigi ametivõim teeb perekonnaseisuregistrisse kande ning selleks on esitatud koopia või väljavõte perekonnaseisuaktist või muust dokumendist, milles on perekonna- ja eesnimed kirjutatud samade tähtedega kui tähed keeles, milles kanne tehakse, kirjutatakse need perekonna- ja eesnimed täht-tähelt, ilma neid muutmata või tõlkimata, esitades samuti diakriitilised märgid, isegi kui need märgid puuduvad selles keeles. Sellele konventsioonile lisatud selgitustes on selle artikli osas täpsustatud, et „täht-tähelt esitamise reeglit kohaldatakse ka diakriitilistele märkidele", et need „esitatakse isegi siis, kui need puuduvad akti koostamise keeles" ning et „[k]ui akt on koostatud kirjutusmasinal, lisatakse diakriitilised märgid vajaduse korral käsitsi".

87. Eespool toodut arvestades olen seisukohal, et tulenevalt EÜ artikli 12 esimesest lõigust peab liikmesriigi ametivõimude poolt teiste liikmesriikide kodanike isikuandmete kirjutamine toimuma täht-tähelt, sealhulgas kasutades nendes riikides lubatud diakriitilisi märke.

b) EÜ artikli 18 tõlgendamine perekonnaseisuaktide erinevate muutmistaotluste seisukohalt

88. EÜ artikli 18 lõige 1 tagab vahetu õigusmõjuga [56] igale liidu kodanikule õiguse vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil.

89. Euroopa Kohtu varasema praktika ees- ja perekonnanimede perekonnaseisuaktidesse kandmist reguleerivate õigusnormide kohta võib lühidalt kokku võtta järgmiselt. [57] Olles meenutanud, et selles valdkonnas on jäetud pädevus liikmesriikidele, esineb EÜ artiklis 18 ette nähtud liikumisvabaduse takistus üksnes juhul, kui on tõendatud tõsiste probleemide olemasolu. Niisuguse takistuse võimalik õigustus eeldab esiteks õiguspäraseid

55 – Konventsiooni preambulis on sätestatud, et selle eesmärk on „tagada ees- ja perekonnanimede ühtne kandmine tsiviilregistritesse".

56 – 17. septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-413/99: Baumbast ja R (EKL 2002, lk I-7091, punkt 94).

57 – Enamate üksikasjade saamiseks vt eespool viidatud kohtujurist Sharpstoni ettepanek Sayn-Wittgenstein (punkt 11 jj ning seal viidatud kohtupraktika).

põhjuseid, mis on seotud avaliku korra kaalutlustega, mitte pelgalt haldusasutuste töö lihtsustamisega, ning teiseks taotletava eesmärgiga proportsionaalseid vahendeid. [58]

90. Mis puudutab käesolevas asjas M. Runevič-Vardyni olukorda seoses tema ees- ja perekonnanimega tema sünnitunnistuses, siis ma olen sarnaselt enamikuga märkusi esitanud pooltest seisukohal, et see kuulub EÜ artikli 18 sätete kohaldamisalasse, kuna asjaomane isik tõepoolest kasutas selles õigusnormis ette nähtud õigusi, kui ta asus elama ja tööle teistes liikmesriikides kui see, kust ta on pärit.

91. M. Runevič-Vardyn väidab, et eespool viidatud kohtuotsustest Garcia Avello ning Grunkin ja Paul ilmneb selgelt, et Leedu õigusnormid riivavad ebaproportsionaalselt tema kui liidu kodaniku liikumisvabadust. Ta viitab asjaolule, et muu kui Leedu päritolu ees- ja perekonnanime leedu tähtedega transkribeerides luuakse uus isiku identiteet, mis takistab teistes liidu liikmesriikides elavatel isikutel nagu temal endal olla eristatav nende autentse ees- ja perekonnanime järgi ning tekitab neile suuri raskusi nii era- kui ka tööelus.

92. Ma leian vastupidi, et M. Runevič-Vardyni sünnitunnistuse osas on tema viidatud probleemid alusetud, kuna tema eesnimi ja neiupõlvenimi pandi talle liikmesriigis, kus ta sündis, need ei ole alates tema sünnist muutunud ja on täpselt sel kujul kantud tema passi. Lisaks ei sea asjaomased õigusnormid teatavaid kodanikke ebasoodsamasse olukorda pelgalt seetõttu, et nad on hiljem kasutanud oma vabadust liikuda ja elada teises liikmesriigis.

93. Mis puudutab Ł. Wardyni olukorda seoses tema eesnimedega abielutunnistuses, siis on märkusi esitanud pooled sarnaselt minuga üksmeelselt seisukohal, et EÜ artikkel 18 on kohaldatav.

94. Ma ühinen komisjoni seisukohaga, milles ta eespool viidatud kohtuotsust Konstantinidis esile tuues rõhutab, et tuleb kõik teha selleks, et tagada, et kõikide liidu kodanike ees- ja perekonnanimed oleksid kindlalt ja püsivalt paika pandud, võimaldamaks neil takistusteta kasutada liidu kodakondusele loomuldasa omaseid õigusi.

95. Leedu valitsus täpsustab, et niisugustes dokumentides nagu elamisload või perekonnaseisuaktid (sünni-, abielu- ja surmatunnistused), mis väljastatakse Leedus teiste liikmesriikide kodanikele, kirjutatakse viimaste

58 – Samamoodi leiab Euroopa Inimõiguste Kohus, et nime reguleerivate õigusnormide tõttu tekkinud ebameeldivused peavad olema teatud raskuse või tähtsusega, selleks et oleks tegemist õiguse eraelule järgimata jätmisega (eespool viidatud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus Stjerna *vs.* Soome, punkt 42).

ees- ja perekonnanimed ladina tähti kasutades, järgides samas ka päritoluriigi kirjaviisi, sealhulgas leedu tähestikus puuduvaid tähti „w", „x" ja „q", kasutamata siiski diakriitilisi märke.

96. Ma olen seisukohal, et niisugused õigusnormid riivavad vaid osaliselt Ł. Wardyni õigust vabalt liikuda ja elada teises liikmesriigis. Igapäevases rahvusvahelises kaubanduses jäetakse diakriitilised märgid tihti ära, eelkõige kuna infosüsteemid võimaldavad üksnes inglise tähestiku kasutamist, nagu ma juba märkisin. See kehtib mitte ainult lennupiletite suhtes, vaid sama hästi ka digitaalsete formularide või krediitkaartide suhtes. Isikule, kes ei valda võõrkeelt, ei ole diakriitiliste märkide tähendus tihti teada ning ta isegi ei märka neid. Minu hinnangul on vähe tõenäoline – ja ma räägin siinkohal isikliku kogemuse pinnalt –, et pelk diakriitiliste märkide ärajätmine võiks tuua kaasa kohustuse põhjendada, miks isikul on kaks identiteeti. Niisugusest ärajätmisest tuleneva tegeliku ja suure probleemi võimalus on minu hinnangul seega välistatud.

97. Seevastu olen ma seisukohal, et see, kui keeldutakse teiste liikmesriikide kodanikke puudutavates perekonnaseisuaktides kasutamast ladina tähti, mida ei esine selle riigi tähestikus, võib viimastele põhjustada piisavalt tõsise probleemi, mis pärsib nende tahet kasutada oma liikumisvabadust. Selline ei näi siiski olevat olukord Leedus, kuna Leedu valitsuse edastatud teabe kohaselt võib teiste liikmesriikide kodanike perekonnanimesid niisuguste tähtedega kirjutada, nagu toimus ka käesolevas asjas, kuna Ł. Wardyni perekonnanimi kirjutati Leedu abielutunnistuses tähega „W".

98. Mis puudutab M. Runevič-Vardyni olukorda seoses tema abielutunnistuses sisalduva abielunimega, siis on EÜ artikkel 18 minu hinnangul kohaldatav ja sellega võivad vastuolus olla niisugused õigusnormid, nagu on põhikohtuasjas kõne all, nagu leiab ka enamik märkusi esitanud pooltest.

99. Poola valitsus rõhutab, et ees- või perekonnanime transkriptsiooni muutmine riivab jämedalt nende isikute õigusi, kelle ees- või perekonnanime muudetakse. Perekonnaseisuakte ja dokumente kasutatakse mitte ainult selle riigi territooriumil, kes neid oma keelereeglite kohaselt muutis, vaid ka kõikide teiste liidu liikmesriikide territooriumil ja väljaspool liitu. Ta leiab, et teise liikmesriigi

kodanikul, kes ei tea mingi keele tähti ega nende häädusreegleid, ei pruugi olla võimalik tuvastada, kas kahes erinevas dokumendis esinevad kaks nime on tegelikult üks ja sama nimi. Nagu ma juba mainisin, olen ma siiski seisukohal, et Euroopa Kohus ei saa lähtuda eeldusest, et abikaasade vahel esinevat perekondlikku sidet eeldatakse või see välistatakse ainuüksi selle põhjal, kas nad kannavad samu või erinevaid perekonnanimesid.

100. Niisuguse takistuse põhjendamiseks toob Leedu valitsus esile leedu keele huvid ja tavad. On tõsi, et riigikeele kaitse võib olla üldise huvi eesmärgist lähtuv objektiivne kaalutlus liidu õiguse tähenduses. Nagu aga kohtujurist Jacobs Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale viidates rõhutas,[59] ei tohi liikmesriikidele ees- ja perekonnanimede kirjaviisi valdkonnas kuuluva ulatusliku kaalutlusruumi mõjul siiski olla ebaproportsionaalselt piiratud liidu kodanike õigus vabalt liikuda ja elada kõigis liikmesriikides. Liidu kodanikele ei tohi olenemata nende päritolu liikmesriigist tekkida kahju pelgalt asjaolu tõttu, et nad kasutavad kõnealust õigust.[60] Käesolevas kohtuasjas on M. Runevič-Vardyn ilma jäetud teistele Leedu kodanikele antud õigusest kanda oma abikaasa nime algupärasele kirjapildile vastaval kujul, ning seda põhjusel, et ta abiellus teise liikmesriigi kodanikuga, keda ta kohtas oma vaba liikumise õigust kasutades.

101. Minu hinnangul ei ole Leedu õigusnormid sobiv ja vajalik vahend riigikeele kaitse eesmärgi saavutamiseks. On võimalik ette näha muud, asjaomase isiku õigusi vähem piiravad lahendused. Piisab, kui tõdeda, et Leedu õigusnormidega on juba lubatud see, et riigikeeles mitteesinevaid tähti kasutatakse perekonnaseisuaktides, mis puudutavad teise liikmesriigi kodanikku, nagu Ł. Wardyn, selleks et järeldada, et leedu keele kaitset ei seataks tõsiselt ohtu tähe „W" kasutamisega ka tema abikaasa kantava perekonnanime kirjutamisel.

59 – Kohtujurist Jacobsi ettepanek kohtuasjas, milles tehti eespool viidatud kohtuotsus Garcia Avello, ettepaneku punkt 66 jj.

60 – 11. juuli 2002. aasta otsus kohtuasjas C-224/98: D'Hoop (EKL 2002, lk I-6191, punktid 28–31): „Kuna liidu kodanikku tuleb kõigis liikmesriikides õiguslikult kohelda samamoodi nagu nende liikmesriikide samas olukorras olevaid kodanikke, oleks õigusega vabale liikumisele vastuolus see, kui teda võiks liikmesriigis, mille kodanik ta on, kohelda ebasoodsamalt kui siis, kui ta ei oleks kasutanud vaba liikumise valdkonnas asutamislepinguga antud võimalusi. Need võimalused ei saaks nimelt avaldada oma täielikku mõju, kui liikmesriigi kodaniku tahet neid kasutada võidaks pärssida takistustega, mis tema päritoluriiki tagasipöördumisel on seatud õigusnormidega, millega teda karistatakse nende võimaluste kasutamise eest".

V. Ettepanek

102. Esitatud põhjendustest lähtudes teen ma Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Vilniaus miesto 1 apylinkės teismase esitatud eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Nõukogu 29. juuni 2000. aasta direktiivi 2000/43/EÜ (millega rakendatakse võrdse kohtlemise põhimõte sõltumata isikute rassilisest või etnilisest päritolust) artikli 2 lõike 2 punkti b tuleb tõlgendada nii, et see ei ole kohaldatav niisuguste siseriiklike sätete suhtes, nagu on kõne all põhikohtuasjas.

Põhikohtuasja kontekstis tuleb EÜ artikli 12 esimest lõiku, milles on keelatud diskrimineerimine kodakondsuse alusel, tõlgendada nii, et selles ei ole keelatud liikmesriigil oma õigusnormides ette näha, et mõne tema kodaniku ees- või perekonnanime võib perekonnaseisuaktides kirjutada üksnes riigikeele tähtedega ning kasutamata diakriitilisi märke, ligatuure ega muid ladina tähtedele tehtud kirjaviisi kohandusi, mida kasutatakse teistes keeltes. Seevastu on selles artiklis keelatud järgida niisugust praktikat teise liikmesriigi kodaniku suhtes.

Põhikohtuasja kontekstis tuleb EÜ artikli 18 lõiget 1, milles on ette nähtud, et igal liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, tõlgendada nii, et selles on keelatud liikmesriigil oma õigusnormides ette näha, et teise liikmesriigi kodaniku ees- või perekonnanime või abielunime, mida on otsustanud kanda üks tema kodanikest, kes on abielus teise liikmesriigi kodanikuga, võib perekonnaseisuaktides kirjutada üksnes riigikeele tähtedega. Seevastu ei ole selles artiklis nõutud, et liikmesriik kasutaks diakriitilisi märke, ligatuure või muid ladina tähtedele tehtud kirjaviisi kohandusi, mida kasutatakse teistes keeltes.